

SOCIAL IMPACT OF MIGRATION UPON THE ROMANIAN RURAL REGIONS

Candidate for PhD Elena BASARAB (COCOȘ)
University of Craiova, Romania
Domain: Sociology
ileanabasarab@yahoo.com

ABSTRACT: THE PAPER AIMS AT PRESENTING ASPECTS CONCERNING THE TRANSFORMATIONS OF MIGRATION IN THE ROMANIAN SOCIETY, NEVERTHELESS WITHOUT PRETENDING TO EXHAUST THE SUBJECT MATTER AT ALL THE LEVELS: SOCIAL, ECONOMIC, CULTURAL OR DEMOGRAPHIC. I INTEND TO FOCUS ON THE SOCIAL, DEMOGRAPHIC AND ECONOMIC CONSEQUENCES UPON ROMANIANS' LIFE QUALITY AND THE SOCIAL IMPACT OF PARENTS' MOBILITY ON THOSE WHO REMAIN AT HOME. AT THE END OF 2014, ROMANIA IS CHARACTERIZED THROUGH GREAT OUTBOUND MIGRATORY FLUX (ESTIMATES CONSIDER 3 MILLION PEOPLE). WE ARE A COUNTRY OF ORIGIN AND TRANSIT IN THE MIGRATION DOMAIN, WITH OVER 15% CITIZENS MIGRATED ABROAD. THE ROMANIAN EMIGRANTS HAVE CHOSEN FOR THEIR DESTINATION ITALY (43%) AND SPAIN (30%), BETWEEN 18 AND 39 OF AGE. SPEAKING OF THE REGIONS WITH THE MOST EMIGRANTS, NORTH-EAST, SOUTH-EAST AND SOUTH ARE REPRESENTATIVE. HERE POVERTY IS TO BE FOUND AND THE POPULATION IS OLD. PIB IS MUCH UNDER THE NATIONAL AVERAGE. THE MAIN REASON IS THE MASSIVE MIGRATION FROM THE ROMANIAN RURAL REGIONS TOWARDS OTHER FOREIGN COUNTRIES. IN THESE REGIONS, THE HEALTH SYSTEM AS WELL AS EDUCATION SYSTEM SUFFER BECAUSE OF THE MIGRATION OF TRAINED INDIVIDUALS WHO PREFER WORKING ABROAD IN THE SAME DOMAINS.

KEY WORDS: MIGRATION, ROMANIAN RURAL REGIONS, SOCIAL IMPACT, ROMANIA

Lucrarea de față își propune realizarea unei analize a evoluției spațiului rural românesc sub multiplele sale fațete, cu accent asupra transformărilor produse sub impactul migrației. Fenomenul este destul de slab cunoscut, cu unele excepții, așa încât am decis să tratez această temă ca tip de problemă socială deosebit de presantă și complexă.

V. Miftode consideră că „migrația este o expresie spațială a mobilității sociale” (Miftode, 1984). Este evident faptul că migrația nu este o simplă deplasare în teritoriu. Procesul nu este doar unul fizic, presupunând doar o schimbare a cadrului natural, ci unul complex, cu efecte sociale.

O definiție clasică a migrației este dată de sociologul Jan Szczepanski, acesta descriind mobilitatea socială prin „seria de fenomene care rezidă în deplasarea indivizilor sau a grupurilor din loc în loc în spațiul social” (Szczepanski, 1972). De mare actualitate sunt și abordările care privesc migrația ca *strategie de viață* aceasta reprezentând „o perspectivă a raportului durabil dintre scopuri asumate și mijloace [...]”. Ele sunt structuri raționale de acțiune, relativ durabile la nivelul agentului care

le adoptă” (Sandu, 2000) sau ca formă de protest „în fața schimbărilor și de abandon a unei societăți în care nu-și găsesc locul pe care și l-ar dori” (Voicu, 2004).

Anghel (2010) arată că adesea migrația produce diferențiere socială și redefinește prestigiul. Este uluitoare evoluția pe care o au relațiile dintre tineri, rapiditatea cu care aceștia se cunosc și se căsătoresc. Egalitatea în cuplu soț-soție pe toate planurile, după modelul occidental este adesea prilej de ceartă în familiile extinse în momentul întoarcerii acasă pentru vizite sau pentru revenirea definitivă.

Deși cei plecați trimit bani acasă(60%) sub forma remitențelor, iar cei rămași în România sunt principalii beneficiari, dificultățile nu conțin să apară, de la confuzia de roluri, până la dificultățile de ordin emoțional, curențe în educație, absenteism și abandon școlar. Peste 350 000 de copii au cel puțin un părinte plecat la muncă în străinătate, cei mai mulți rămânând în grija bunicii, a rudelor apropiate sau a statului.

Emigrarea are și beneficii, în special dacă este să analizăm creșterea nivelului de trai al familiilor ce au membrii plecați la muncă în străinătate. Capitalul social și uman acumulat de migrații români contribuie la dezvoltarea economică și socială a României. Statul român trebuie să amplifice contactele cu românii de pretutindeni pentru a-i stimula și încuraja să își investească economiile în țară(Alexe I., Horvath I. Noica R., Radu M. 2012).

Comisia Europeană susține ideea că migrația și mobilitatea pot contribui la dezvoltarea socială și economică a lumii. Schimbările aduse la nivelul economic sunt vizibile, migrații contribuind prin investirea economiilor la revitalizarea economică a zonelor de de origine.

Lipsa unei viziuni realiste asupra viitorului satului românesc, asupra noilor ocupații și calificări necesare în procesul de diversificare a activităților – care să pună bazele unei dezvoltări rurale multifuncționale, precum și asupra celor mai eficiente căi de integrare în Uniunea Europeană, devine tot mai acută. În acest sector s-a aplicat cea mai complexă „terapie de șoc”, începând cu anul 1993, iar din 1997 agricultura este lăsată în seama mecanismului pieței.

România actuală este, în continuare și într-o măsură semnificativă, o Românie rurală. 93,7% din teritoriul României este teritoriu rural. În rural locuiesc astăzi circa 44% dintre români, 40% dintre cei care lucrează sunt ocupați în activități localizate în spațiul rural, participarea agriculturii la constituirea PIB fiind însă, de numai 13,4% la nivelul anului 2002, respective de la nivelul anului 2010 (deși la nivelul anului 1990 era de 21,2%). Dacă riscul de fi sărac al unui urban este de 7%, al unui rural este de 19,20%. Astfel spus, săracii României, și deci sărăcia României, sunt, în proporție de 70%, în rural și în proporție de 30% în urban.

(<http://insoc.ro/ruralia/date/imagini/Problemele%20sociale%20si%20ruralul%20romanesc.pdf>)

Datele recensământului populației din 2011 au pus problema repartizării pe medii a migrației externe, pentru a putea determina mai precis mărimea și caracteristicile forței de muncă atât din zonele urbane, cât mai ales din zonele rurale, unde se pune cu acuitate problema incluziunii sociale.

Specialiștii estimează că în perioada intercensitară 2002-2011, din circa 2,2 milioane de persoane plecate din țară , 48% provin din mediul rural și 52% din mediul urban. Dacă populația activă cu domiciliul în spațiul rural este de circa 4, 5 milioane ,înseamnă că un sfert sunt migrații ocupaționali în afara țării. (Sursa: Studiu consolidarea exploatației agricole 2012)

În cazul migrației interne, analiza datelor INS arată că numărul tinerilor care au părăsit spațiul rural pentru a se muta la oraș a depășit numărul celor în vârstă care se retrag la țară, în general la vârsta pensionării. De asemenea scăderea naturală a persoanelor din mediul rural este

mult mai accentuată în rural față de urban (404 000 persoane față de 7000 persoane). Cele 2 fenomene determină o scădere drastică a populației în mediul rural, la acesta adăugându-se și scăderea natalității la 10,4% în 2009.

Dezvoltarea comunitară rurală ar trebui să fie prioritară în cadrul programelor comunitare de dezvoltare socială și economică la nivel național și al UE. Sunt cunoscute și recunoscute provocările cu care se confruntă comunitățile rurale.

1. ASPECTE DEMOGRAFICE LEGATE DE MIGRAȚIE ÎN RURAL

Pe baza datelor statistice și a cercetărilor recente, românești și străine, rezultă că în prezent există o categorie de state (dezvoltate, stabile, meritocratice) care sunt doritoare de persoane bine pregătite, înalt calificate care vor locui astfel, perioade lungi, departe de țara lor. O altă categorie de state sunt cele vestice care au nevoie mai degrabă de forță de muncă mediu sau slab calificată în anumite domenii, dar pe perioade scurte (agricultură, construcții, îngrijire etc.). Românii care migrează circulator fac parte din acest tip, și sunt cei mai numeroși. Studiile menționate estimează o cifră de până la 55% din imigranții români aflați în țările europene receptoare ca lucrând (sau stând) ilegal în aceste state.

Deci marea lor masă nu figurează în statistici, deoarece nu își schimbă domiciliul legal din România și nici nu au contracte de muncă în țările gazdă. În anii de dinainte de integrarea în UE, studiile arătau că migranții temporari făceau parte din trei mari categorii de forță de muncă: forța de muncă de înaltă calificare, din categoria de vârstă 25-40 ani; forța de muncă cu un nivel mediu de calificare, cu specializări în domeniile: construcții (Germania), sănătate (Italia, SUA, Canada, Elveția), hotelier, alimentație publică (piața occidentală); forța de muncă necalificată sau semicalificată în activități din agricultură, salubritate, construcții (Spania, Portugalia, Grecia).

- Din punct de vedere demografic, în opinia mai multor cercetători, cele mai importante și vizibile efecte ale migrației ce caracterizează spațiul românesc de după 1989 sunt reprezentate de: Îmbătrânirea demografică prin antrenarea în migrație mai ales a populației tinere (20-40 ani), active profesional.
- Schimbări în evoluția nupțialității, a fertilității
- Schimbări în structura pe vârste și sexe a populației ce reflectă un proces lent dar continuu de îmbătrânire demografică
- Modificări ale dimensiunilor familiei
- Supraaglomerarea regiunilor receptoare și depopularea celor emițătoare

Migrația are efecte directe și indirecte asupra structurii pe vârste. Având în vedere că șansele de migrație sunt diferite la vârste diferite, într-o populație în care predomină emigrarea pe o perioadă mai lungă de timp, este limpede că aceasta erodează cu preponderență grupa medie de vârstă, ceea ce are drept consecință imediată creșterea ponderii vârstnicilor. Indirect, este afectată și grupa tânără, căci migrarea persoanelor fertile reduce numărul nașterilor, adăugându-se astfel un factor suplimentar ce contribuie la creșterea ponderii celor în vârstă.

2. ASPECTE ECONOMICE LEGATE DE MIGRAȚIE ÎN RURAL

Emigrarea devine în mare măsură un răspuns la criza socială, o „strategie de supraviețuire”, și într-o mai mică măsură o opțiune bazată pe dorința de cunoaștere și aventură, dezvoltare personală, afirmare socială (prestigiu), împlinire maritală / relațională, și cu atât mai puțin o manifestare a spiritului democratic, sau o reacție la inconvenientele și nedreptățile venite din

partea statului român, etc. Este o imagine a migrației ca măsură anticriză pe care românii în general, și ruralii în particular, o iau în calcul pentru ei și pentru familia lor

Din punct de vedere al efectelor în plan economic, migrația poate contribui la creșterea veniturilor populației, asigurarea unui loc de muncă, creșterea nivelului de trai, scăderea ratei șomajului în anumite sectoare de activitate, orientarea migranților spre anumite sectoare economice deficitare de forță de muncă la un moment dat. Pe de altă parte, se pot evidenția și o serie de efecte negative (situații întâlnite și în cazul României, mai ales după anul 1990):

- a). exodul creierelor
- b). pierderea de forță de muncă specializată / calificată
- c). pierderea calificărilor profesionale
- d). scăderea exporturilor
- e). remitențele produc sau accentuează inegalitățile dintre familiile de migranți și cele de ne-migranți, la care se adaugă elemente de prestigiu social și status simbolic.
- f). migrația produce schimbarea valorilor și comportamentelor, mai ales în cazul migranților din rural care nu mai consideră pământul o marfă vandabilă în termeni de profit sau valoare esențială pentru gospodărie, important pentru subzistență și statut social, așa cum era odată, tinerii mai ales ținând spre alte stiluri de viață.

3. ASPECTE SOCIO-CULTURALE LEGATE DE MIGRAȚIE ÎN RURAL

Elaborarea unor măsuri viabile, economice și administrative, atât la nivel național, cât și local, nu se poate realiza fără informații cât mai aproape de realitate, din care nu pot lipsi cele legate de spațiul rural, de caracteristicile și funcțiile acestuia, de amenajarea lui, de dezvoltarea rurală durabilă, a căror miză importantă este ocuparea forței de muncă. Dezvoltarea rurală este o problemă complexă, care presupune, pe de o parte, realizarea unui echilibru între cerința de modernizare a activității economice și a vieții din mediul rural, iar pe de altă parte, tendințe de conservare și păstrare a spațiului rural natural, ecologic și socio-cultural. Complexitatea dezvoltării rurale derivă din formele de viață economică, politică, culturală, religioasă, ale comunităților rurale și dintr-un sistem specific al relațiilor morale interpersonale, precum și un întreg sistem de valori, norme, deprinderi. Cu toată această specificitate, satul, ca sistem social relativ autonom, se află în strânse relații cu societatea urbană și cu cea globală.

Influența culturală asupra familiei, dobândită prin migrație, se regăsește și la nivelul reconsiderării dimensiunii familiei, a relațiilor dintre membrii acesteia, a rolurilor asumate de fiecare dintre aceștia, a valorilor și credințelor personale.

Experiența diversității culturale pregătește migrantul potențial pentru traiul în străinătate. Satele cu o pondere mare de minorități etnice și religioase sunt caracterizate prin stoc ridicat de relații utile în instituții, prin toleranță etnică sporită și prin consum ridicat de cultură mediatică. (Sandu, D., 2005, p.115)

Tendența plecărilor este de a stimula deplasările pentru lucrul temporar în străinătate pe cei din satele cu nivel sporit de capital socio-uman. De asemenea, diferențierea educațională a satelor a fost un factor semnificativ pentru migrație mai ales la începutul procesului de structurare a fluxurilor de migrație temporară în străinătate. Discrepanța între gradul de instruire a populației rurale, comparativ cu populația urbană rezultă din decalajul economic și social dintre cele două medii, în nivelul diferit al rețelei de învățământ, în statutul economic al gospodăriilor rurale, în numărul și calitatea personalului didactic și în psihologia oamenilor.

Ideea de a munci în străinătate devine molipsitoare, oamenii fiind motivați de dorința de a câștiga bani pentru a-și atinge obiectivele. Emigrarea a fost favorizată și de structura demografică a localităților, de gradul de ocupare a forței de muncă la nivel local. Cu cât ocuparea salarială a forței de muncă este mai redusă, cu atât mai mult se creează premisele favorabile plecării la muncă în străinătate. Migrația este favorizată în mediul rural de trei factori în mod special:

- de ponderea mare a minorităților din satul respectiv
- de numărul mare al persoanelor cu vârste cuprinse între 30-50 de ani
- de tipul satului și de amplasarea acestuia față de orașe sau drumuri cu circuit european.

Sumele de bani trimise în țară de către cei care lucrează în străinătate, creează fluxuri financiare importante în economia rurală. Alături de modificările de atitudine în ce privește migrarea în străinătate, acești bani pregătesc calea pentru modernizarea și dezvoltarea spațiului rural.

Cea mai mare parte a acestor sume sunt investite în tranzacțiile imobiliare (locuințe și terenuri), în încercarea de a se ridica nivelul calitativ al vieții și de a se asigura un mijloc de protecție în cazul eventualelor probleme financiare. Spiritul antreprenorial constituie și el un element care se dezvoltă în rândul celor care au lucrat în străinătate. Cu toate acestea, migrarea în străinătate atrage după sine costuri sociale. Dinamica intensă a migrării nu compensează capacitatea de reacție a sistemului de asistență socială. Au loc separări ale membrilor familiilor, copiii rămânând în grija rudelor din țară.

CONCLUZII:

1. Exodul rural, depopularea satelor, fragilitatea ruralului este una dintre problemele cele mai complexe pentru politica unei națiuni.
2. Una dintre principalele consecințe pozitive ale migrației internaționale sunt remitențele. Remitențele pot fi definite ca transferuri bănești spre țara de origine, iar cele asociate forței de muncă migrante ca fluxuri transmise de migranți spre familii, prieteni, văzute ca o compensație pentru fenomenul de „exod al creierelor” și, în general, pentru ieșirile de capital uman. Principalii beneficiari ai remitențelor sunt familiile rămase în țară. Studii ale OCDE efectuate în ultimii ani demonstrează stabilitatea structurii utilizării remitențelor, o pondere redusă a „investițiilor productive”, dar și că acestea pot reprezenta un sistem financiar suport prin efectul de back-up pentru situații de criză, asigurarea educației copiilor etc.
3. O analiză corectă a migrației urmărește efectele pe care aceasta le produce atât în zona de origine a migranților, în cea de destinație, cât și asupra migranților înșiși.
4. În funcție de un anumit context și de un complex de factori ce intervin pe parcursul procesului, efectele migrației pot fi apreciate drept pozitive sau negative și se răsfrâng asupra unor domenii foarte diverse ale vieții economice, politice, culturale, sociale ale societății.
5. Factorii importanți în migrație ca strategie de viață și în fluxurile plecărilor sunt rețelele de rude și prieteni, „plase de siguranță pentru noii veniți”, aceasta fiind situația majorității celor plecați din rural. Amplasarea într-o rețea pe bază de capital social informal și pe încredere joacă un rol un rol important, mai ales în comunitățile rurale.

6. Se poate spune că principala caracteristică în termeni de efecte este că migrația a produs restructurarea socială în localitățile de origine, construind o adevărată “cultură a migrației”, mai ales în anumite regiuni rurale
7. Declinul populației din România, mai pronunțat în zonele rurale, constituie o problemă care va trebui rezolvată dacă se dorește dezvoltarea economică a acestor regiuni.

Marea problemă a ruralului românesc în acest moment este dezmembrarea familiei țărănești prin îmbătrânire și migrație. Până în 1990, mulți țărani făceau naveta în orașele apropiate, industriale, dar continuau munca de agricultor la domiciliu. Exodul rural definitiv spre Franța, Italia, Spania și alte destinații a privat satele de populație. Au plecat cei mai activi, apți de muncă și au rămas doar bătrâni și copii ce poartă în suflet povara dorului de părinți. Singura salvare a satului românesc rămâne construcția și punerea în lucru a unui proiect național de anvergură care să vizeze renașterea și dezvoltarea spațiului rural la toate palierele sale de viață :economic, cultural-spiritual, politic si social.

***„This paper is supported by the Sectorial Operational Programme Human Resources Development (SOP HRD), financed from the European Social Fund and by the Romanian Government under the contract number SOP HRD/159/1.5/S/136077”

This work was done within the project "Romanian culture and European cultural models: research, timing, durability" co-financed by the European Union and the Government Romania European Social Fund Sectorial Operational Programme Human Resources Development 2007 - 20 13 grant agreement no. HRD / 159 / 1.5 / S / 13607

BIBLIOGRAFIE:

- [1]. Alexe I., Horvath I. Noica R., Radu M. *Social Impact of Emigration and Rural-Urban Migration in Central and Eastern Europe*, 2012, p.3
- [2]. Anghel, R. G., *International migrations: A panacea for local development or an impediment? A study of recent social changes in a Romanian town with strong emigration*. *Revue D'études Comparatives Est-Ouest*, 2010, 41(4):73-96.
- [3]. ***<http://insoc.ro/ruralia/date/imagini/Problemele%20sociale%20si%20ruralul%20romanesc.pdf>
- [4]. Miftode, V., *Elemente de sociologie rurală*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1984
- [5]. Sandu, D., *Migrația circulatorie ca strategie de viață în Sociologie românească* nr.2, Editura Polirom, Iasi, 2000, p.6
- [6]. Sandu, D., *Dezvoltare comunitară*, Editura Polirom, Iași, 2005, pp. 115
- [7]. Szczepanski, J., *Noțiuni elementare de sociologie*, Editura Științifică, București, 1972, p.402
- [8]. Voicu, B., *Resurse, valori, strategii de viață. Spații sociale de alegere în tranziție*. Teză de doctorat (coordonator Dumitru Sandu), București, 2004, p. 2